

ANKARA VE ÇEVRESİNDE YABAN GÜVERCİNLERDE EKTOPARAZİTLER

Ectoparasites in Wild Pigeons of Ankara and Vicinity

Yunus GİCİK*

ÖZET

Ankara ve çevresinde 12 merkezden 82 genç, 118 erişkin olmak üzere toplam 200 yaban güvercini ektoparazitler yönünden incelenmiştir. Bunların 118'i (%59) çeşitli ektoparazitler ile enfeste bulunmuş, enfestasyondan sorumlu türler *Columbicola columbae columbae* (%84), *Goniocotes bidentatus* (% 50.8), *Pseudolynchia canariensis* (% 21.1), *Megninia columbae* (% 4.2) ve *Dermanyssus gallinae* (% 0.84) olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ankara, Ektoparazit, Güvercin.

SUMMARY

Two hundred wild pigeons (82 young and 118 adult) were examined for ectoparasites from twelve districts in the center and vicinity of Ankara. One hundred and eighteen of them (59%) were found to be infested. Ectoparasites responsible for the infestation were *Columbicola columbae columbae* (84%), *Goniocotes bidentatus* (50.8%), *Pseudolynchia canariensis* (21.1%), *Megninia columbae* (4.2%) and *Dermanyssus gallinae* (0.84%).

Key Words: Ankara, Ectoparasite, Pigeon.

GİRİŞ

Yaban güvercinleri dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de yaşayan ve sayıları çok fazla olan kanatlı türlerindedir. Türkiye'nin değişik coğrafi bölgelerinde kaya güvercini (*Columba livia*), mavi güvercin (*Columba oenas*) ve tahtalı güvercin (*Columba palumbus*) olmak üzere 3 tür güvercinin bulunduğu bildirilmektedir (1-3).

Kutup bölgeleri hariç dünyanın her yerinde bulunan bu hayvanlar, diğer evcil kanatlılarla aynı ortamı paylaşmakta, onların beslendiği ve barındığı alanlara rahatça girip çıkmaktadırlar (4). Kanatlılarda bulunan pek çok endoparazit ve ektoparazit türü konak farkı gözetmemektedir. Bu nedenle güvercinlerde bulunan pek çok parazit türü ekonomik öneme sahip diğer kanatlılara da bulaşabilmekte, et ve yumurta verimlerinde önemli ölçüde düşüslere sebep olabilmektedirler (5-7).

Yurtdışında yapılan çeşitli çalışmalarda (8-12) güvercinlerde *Columbicola columbae columbae*, *Megninia sp.*, *Pseudolynchia canariensis*, *Goniocotes bidentatus*, *Goniocotes damicornis*, *Coloceras damicorne*, *Companulatus compar*, *Hohorstiella lata*, *Colpocephalum*

turbinatum, *Companulatus bidentatus*, *Dermanyssus gallinae*, *Argas reflexus* ve *Neocnemoidocoptes laevis laevis*'e rastlanmış olup, enfestasyon oranlarının % 60.24 ile 71.77 arasında değiştiği kaydedilmiştir. Güvercinlerde en sık ve en yüksek oranda *Columbicola columbae columbae* saptanmış, bunu *Goniocotes bidentatus* izlemiştir (8-11). Ayrıca halk arasında kuş sineği olarak adlandırılan *Pseudolynchia canariensis*'in de güvercinliklerde sıklıkla görüldüğü ifade edilmiştir (13-15).

Türkiye'de 1963 yılında Merdivenci (6), İstanbul camilerinde yuvalanan güvercinlerde %4.8 *C. columbae columbae*, % 1.2 *G. bidentatus*, % 1.2 *Cheyletiella heteropalpa*, % 1.2 *Syringophilus columbae* ile *Dermanyssus gallinae*, *Argas reflexus* ve *Pseudolynchia canariensis* tespit etmiştir. Bu ektoparazitler içerisinde özellikle *D. gallinae*'ye tavuk kümeslerinde çok sık rastlandığı ve özellikle civcivlerde anemiye bağlı ölüm olaylarına neden olduğu bildirilmektedir (5,6,16,17).

Tiğın (4) Ankara ve İzmir'deki çeşitli kurumlarda bulunan toplam 300 güvercinin % 62.6 sında *C. columbae columbae*, % 26.5'inde

* Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Parazitoloji Anabilim Dalı, Kars-Türkiye.

G. bidentatus, % 8.6'sında *D. gallinea*, % 2.0'ünde *Megninia columbae* ve % 0.08'inde *G. hologaster* olmak üzere toplam 5 ektoparazit türü bulunduğunu bildirmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Ankara ve çevresindeki yaban güvercinlerde bulunan ektoparazit türleri ile yayılış oranlarının son durumunu saptamaktır.

MATERYAL ve METOT

Çalışma Eylül 1996 - Eylül 1997 tarihleri arasında Ankara merkez, civar ilçe ve köylerde çeşitli şekillerde yakalanan 118 erişkin ve 82 genç olmak üzere toplam 200 yaban güvercini üzerinde yürütülmüştür.

Ankara ve çevresindeki 12 merkezden (Tablo 1) yakalanan güvercinler Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Helminoloji Laboratuvarı'na getirilmiştir. Güvercin türü, yakalanma yeri ve tarihi protokol defterine kaydedilmiş ve ayrıca yürütülmekte olan endoparazitler fauna çalışması için güvercinler öldürülmüştür.

Tablo 1. Güvercinlerin temin edildiği yerler, yaş (genç-erişkin) ve cinsiyet durumları.
Table 1. The places where pigeons were obtained, their ages (young-mature) and sex.

Güvercin temin edilen yerler	Güvercin sayısı	Güvercin Yaşı		Güvercin cinsiyeti	
		Genç	Erişkin	Dişi	Erkek
Altındağ	58	25	33	19	39
Bağlum	9	5	4	2	7
Bakanlıklar	6	2	4	4	2
Çamlıdere	11	5	6	1	10
Çankaya	3	2	1	2	1
Çubuk	10	2	8	7	3
Gölbaşı	13	4	9	8	5
Keçiören	25	12	13	13	12
Mamak	6	1	5	5	1
Polatlı	32	13	19	18	14
Sincan	13	4	9	4	9
Yeni Mah.	14	7	7	5	9
TOPLAM	200	82	118	88	112

Güvercinler öldürüldükten hemen sonra tüyleri beyaz bir zemin üzerinde dikkatlice yolunmuş ve bulunan ektoparazitler % 70'lik alkol içerisinde alınarak identifikasyon için saklanmıştır.

Nekropsi ile güvercinlerin yaşı ve cinsiyetleri de belirlenmiştir. Güvercinlerin cinsel olgunluğa 4. ayın sonunda ulaştıkları, dişilerde sol ovaryumun, erkeklerde ise testislerin 4. ayda gelişimini tamamladığı ve bursa fabricii'nin atrofiye olduğu bildirilmiştir (2,3,18,19). Bu çalışmada da 4 aylıktan küçükler genç, 4 aylıktan büyükler erişkin olarak değerlendirilmişlerdir.

Mevcut literatürler (4,17) yardımıyla küçük türlerin identifikasyonu direkt olarak yapılmışken biraz daha büyük olan türler bir süre laktofenol içerisinde şeffaflandırdıktan sonra identifiye edilmişlerdir.

BULGULAR

Bu çalışmada 82 genç, 118 erişkin olmak üzere toplam 200 yaban güvercininin 118'inin (%59) çeşitli ektoparazit türleri ile değişik derecelerde enfeste oldukları tespit edilmiştir.

Enfeste güvercinlerin 1'inde (%0.84) *Dermanyssus gallinea*, 100'ünde (%84) *Columbicola columbae columbae*, 60'ında (%50.8) *Goniocotes bidentatus*, 25'inde (%21.1) *Pseudolynchia canariensis* ve 5'inde (%4.2) *Megninia columbae* saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Ektoparazit türleri, enfeste güvercin sayısı ve enfeksiyon oranları.

Table 2. Ectoparasite species, the number of infested pigeons and infestation rates.

Ektoparazit türü	Enfeste Güvercin Sayısı	Enfestasyon oranı (%)
<i>C. columbae columbae</i>	100	84
<i>Goniocotes bidentatus</i>	60	50.8
<i>Pseudolynchia canariensis</i>	25	21.1
<i>Megninia columbae</i>	5	4.2
<i>Dermanyssus gallinea</i>	1	0.84
TOPLAM	118	59

Tablo 3'de güvercinlerin yaşına (genç-erişkin) göre ektoparaziter enfestasyon durumları gösterilmiştir. Buna göre 82 genç güvercinin 50'sinde (%60.9), 118 erişkin güvercinin ise 68'inde (%57.6) çeşitli ektoparazitlere rastlandı görülmektedir.

Tablo 3. Güvercinlerde yaşa göre ektoparaziter enfestasyon durumu
Table 3. Ectoparasite infestation rates according to pigeons age.

Bakısı yapılan güvercin		Enfeste bulunan güvercin	
Yaşı	Sayısı	Sayısı	(%)'si
Erişkin	118	68	60.9
Genç	82	50	57.6
TOPLAM	200	118	59

Tablo 4. Güvercinlerde cinsiyetine göre ektoparaziter enfestasyon durumu
Table 4. Ectoparasite infestation rates according to pigeons sex.

Bakısı yapılan güvercin		Enfeste bulunan güvercin	
Yaşı	Sayısı	Sayısı	(%)'si
Dişi	88	60	68.1
Erkek	112	58	51.7
TOPLAM	200	118	59

İncelenen 200 güvercinin 88'i dişi, 112'si erkek olup, cinsiyete göre enfestasyon oranları Tablo 4'te verilmiştir.

Güvercinlerin temin edildiği yerlere göre de enfestasyon oranlarında değişiklikler görülmüş olup, en yüksek enfestasyon oranları Çankaya (%100) ve Yenimahalle (%85.7) ilçeleri ile Bağlum köyünde (%77.7) rastlanırken, Çamlıdere ilçesinde enfestasyona rastlanmamıştır.

Enfeste 118 güvercinin 52'sinde (%44) tek tür, 58'inde (49.1) iki tür, 7'sinde (%5.9) 3 tür, 1'inde (%0.84) ise 4 tür ektoparazite rastlanmıştır. Toplanan ektoparazit sayısı 1 ile 188 arasında değişmiş olup, ortalama 32.6 olmuştur.

Ektoparazit türleri dikkate alındığında ise *C. columbae columbae* toplam 2689 adet (%75.5) ile en fazla sayıda bulunan tür olurken bunu 803 adet (%22.5) ile *G. bidentatus*, 39 adet (%1.1) ile *P. canariensis*, 23 adet (%0.64) ile *D. gallinae* ve 7 adet (%0.19) ile *M. columbae* izlemiştir.

Tablo 5. Güvercinlerin temin edildiği yerlere göre genel enfestasyon durumu
Table 5. General infestation rates according to the places where pigeons were obtained.

Yerleşim Yeri	Bakısı yapılan güvercin sayısı	Enfeste güvercin	
		Sayısı	(%)'si
Altındağ	58	41	70.6
Bağlum	9	7	77.7
Bakanlıklar	6	2	33.3
Çamlıdere	11	-	-
Çankaya	3	3	100
Çubuk	10	6	60
Gölbaşı	13	6	46.1
Keçiören	25	13	52
Mamak	6	4	66.6
Polatlı	32	14	43.7
Sincan	13	10	76.9
Yeni Mahalle	14	12	85.7
TOPLAM	200	118	59

TARTIŞMA ve SONUÇ

Gerek yurtdışı (8-12,14,15) gerekse yurtdişi (4,6) yapılan çalışmalara bakıldığında güvercinlerde en fazla görülen ektoparazit türünün *Columbicola columbae columbae* olduğu, bunun dışında *Goniocotes bidentatus*, *Pseudolynchia canariensis*, *Dermanyssus gallinae* ve *Magninia columbae*'nin de güvercinlerde daha az görülen türler olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada da incelenen 200 yaban güvercinin 118'i (%59) çeşitli ektoparazitler ile değişik derecelerde enfeste bulunmuş olup,

enfeste güvercinlerin 100'ünde *Columbicola columbae columbae* (%84), 60'ında *Goniocotes bidentatus* (%50.8), 25'inde *Pseudolynchia canariensis* (%21.1), 5'inde *Megninia columbae* (%4.2) ve 1'inde *Dermanyssus gallinae* (%0.84) tespit edilmiştir. Parazitlere ait morfolojik özelliklerin literatürler ile uyum içinde olduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Akçakaya R, Barış S, Orer H, Bilgin C: Kuşları Tanıyalım. 2. Baskı, Ana Bakım A.Ş., İstanbul, 1995.
2. Demirsoy A: Genel ve Türkiye Zoocoğrafyası (Hayvan Coğrafyası). Meteksan Yayın, Ankara, 1996.
3. Kızıroğlu İ: Türkiye Kuşları. Orman Gnl. Müd Yay, Ankara, 1989.
4. Tiğin Y: Ehli Güvercinlerde (*Columba livia*) Bulunan Ektoparazitler. Ankara Üniv Vet Fak Derg, 20:372-390, 1973.
5. Arda M, Minbay A, Aydın N, Akay Ö, Özgür M: Kanatlı Hayvan Hastalıkları. 3. Baskı, Medisan Yayınevi, Ankara, 1997.
6. Merdivenci A: İstanbul Camilerinde Yuvalanan Güvercin (*Columba livia*) lerde Parazit İnsidensi. Türk Biy Derg, 13:81-88, 1963.
7. Tolgay N: Evcil ve Yabani Kanatlıların Önemli Parazitleri. Ankara Üniv Basımevi, Ankara, 1973.
8. Kaminjolo JS, Tikasingh ES, Ferdinand GAA: Parasites of the Common Pigeon (*Columba livia*) from the Environs of Port of Spain, Trinidad. Bull Anim Hlth Prod Afri, 36: 194-195, 1988.
9. Kulusic Z: Pigeon (*Columba livia*) Parasites in the Region of Belgrade. Vet Glasnik, 43: 847-852, 1989.
10. Kulusic Z: Parasitcal Infection Among Pigeons (*Columba livia*) of Different Ages in the Area of Belgrade. Acta Vet Beogr, 39: 155-162, 1989.
11. Ogoegbunam F: Beitrag zur Parasitenfauna der Wiener Stadtauben, *Columba livia* Domestica. Wien Tierarztl Mschr, 63: 110, 1976.
12. Vindevogel H, Duchatel JP: Les Principales Maladies Parasitaires du Pigeon. Ann Med Vet, 123: 85-92, 1979.
13. Aquirre A, Mena A, Barnett L: Epizootological Considerations of Haemoproteus Infections of Pigeons. Rev Avicultura, 30: 275-281, 1986 (Ref: Proto Abst, 950, 1987).
14. Fahmy MAM, Mandour AM, Arafa MS, Makhloof LM: Bionomics and Natural Infection of *Pseudolynchia canariensis* with *Haemoproteus* and *Trypanosoma* in Assiut Area, Upper Egypt. J Egyptian Soc Parasit, 7: 19-24, 1977. (Ref: Rev Appl Ento, 994, 1978).
15. Klei TR, DeGiusti DL: Seasonal Occurrence of *Haemoproteus columbae* Kruse and its Vector *Pseudolynchia canariensis* Bequaert. J Wildlife Dis, 11: 130-135, 1975 (Ref: Rev Appl Ento, 588, 1976).
16. Georgi JR, Georgi ME, Theodorides VJ: Parasitology for Veterinarians. 5. th Ed. WB Saunders Company, London, 1990.
17. Mimioğlu M: Veteriner ve Tıbbi Artropodoloji. Ankara Üniv Vet Fak Yay, 295, Ankara Üniv Basımevi, Ankara, 1973.
18. Mickel R, Schummer A, Seiferle E: Anatomy of the Domestic Birds. Verlag Paul Parey, Berlin, 1977.
19. Wages DP: Diseases of Pigeons. Small Ani Pract, 17: 1089-1107, 1987.